

Nr 112

Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder på olje- och naturgasområdet; given Stockholms slott den 30 mars 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begärs bemyndigande för Kungl. Maj:t att godkänna ett konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och vissa enskilda och kommunala företag om utredningssamarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen. Samarbetet avses ske inom ramen för ett särskilt aktiebolag. Verksamheten avses i första hand gälla förprojektering av en rörledning för naturgas från Finland till Sverige.

Vidare begärs bemyndigande för Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan vattenfallsverket och vissa företag om bildande av ett aktiebolag för prospektering efter olja och naturgas utomlands i enlighet med en preliminär överenskommelse mellan intressenterna. Vattenfallsverket och LKAB förutsätts teckna vardera 25 % av aktierna i bolaget. Verksamheten avses bli inriktad på prospektering i första hand i Nordsjön och angränsande havsområden. Intressenterna förutsätts bidra till kostnaderna för verksamheten intill ett belopp av 100 milj. kr. under ca fem år.

Utdrag av protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 30 mars 1973.

Närvarande: statsministern PALME, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *vissa åtgärder på olje- och naturgasområdet* och anför.

Bildande av ett bolag för utredningar rörande import av naturgas från Sovjetunionen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 januari 1968 tillkallade statsrådet Wickman särskilda sakkunniga¹ för utredning rörande anläggande av pipelines för olja och naturgas. De sakkunniga — 1968 års utredning om rörtransport av olja och gas — avgav i oktober 1970 ett första betänkande (SOU 1970: 57) Olja i rör. I betänkandet redovisades de tekniska och ekonomiska möjligheterna att bygga rörledningar för oljetransporter i Sverige.

I ett andra betänkande (SOU 1972: 25) Naturgas i Sverige, som avgavs i april 1972, behandlade utredningen främst marknadsförutsättningarna i Sverige för naturgas och överföringssystem för gasen. Därjämte lämnades vissa synpunkter på frågor om administration, finansiering, lagstiftning och säkerhet samt miljö och beredskap.

Beträffande den potentiella marknaden för naturgas i Sverige framhöll utredningen att gasen kan komma att ersätta framför allt tjock eldningsolja. De största konsumentgrupperna är kraftverk, storindustri och värmeverk. Utredningen bedömde den möjliga avsättningen för naturgas i Syd- och Mellansverige till 8 miljarder m³ om året vid slutet av 1970-talet, motsvarande ungefär en tiondel av den totala svenska energimarknaden och ca en tredjedel av prognoserad tjockoljekonsumtion vid denna tidpunkt². Investeringskostnaden för ett rörlednings-

¹ Driftdirektören Sven Lalander, ordförande, direktören Arne Carlsson, byråchefen Nils-Gustaf Danielson, landshövdingen Lars Eliasson, direktören Walter Seger, direktören Sven Swarting, riksdagsledamoten Nils Erik Wååg.

² Energiinnehållet i 1 miljard m³ naturgas är ungefär detsamma som i 1 miljon ton tjock eldningsolja.

system med avsättning i hela den beräknade svenska naturgasmarknaden uppskattades av utredningen till drygt 1 miljard kr. Detta belopp innefattade inte kostnaderna för överföring av naturgas till Sverige.

Rörtransportutredningens betänkanden har remissbehandlats. Betänkandena har, jämte remissyttranden och visst annat material, överlämnats till petroindustriutredningen (I 1972: 4). Denna utredning skall enligt sina direktiv klarlägga utformningen av den från samhällssynpunkt bästa möjliga strukturen och utbyggnaden av transport, raffinering och förädling av olja och naturgas.

Redan innan rörtransportutredningen slutfört den andra delen av sitt arbete föreslog utredningen i särskild skrivelse till chefen för industridepartementet i september 1971 att förhandlingar med tänkbara naturgasleverantörer skulle påbörjas. I januari 1972 tillkallades en särskild arbetsgrupp¹ för att undersöka förutsättningarna för import av naturgas från Sovjetunionen.

Arbetsgruppen undersökte i samarbete med Svenska gasföreningen den möjliga marknaden för naturgas framför allt i östra Mellansverige och tänkbara sträckningar av ett ledningssystem samt olika möjligheter att överföra sovjetisk naturgas till Sverige. I samband därmed ägde vissa diskussioner rum med berörda instanser i Sovjetunionen och Finland. Dessa diskussioner visade att en överföring med ledning genom finskt område och Bottenhavet till norra Upplandskusten borde undersökas närmare. Gruppen föreslog bildandet av ett bolag med uppgift bl. a. att svara för sådana undersökningar.

Vid ett sammanträde med den svensk-sovjetiska blandade regeringskommissionen för ekonomiskt och tekniskt-vetenskapligt samarbete i Moskva den 14—27 oktober 1972 framfördes en förfrågan från svenska regeringen om Sovjetunionens möjligheter att leverera naturgas. På grundval av rörtransportutredningens och den nämnda arbetsgruppens undersökningar angavs de kvantiteter som kunde komma i fråga till 2—2,5 miljarder m³ från år 1978, 3—4 miljarder m³ från år 1980 och 4—6 miljarder m³ från år 1985. Från sovjetisk sida ställde man i utsikt ett senare besked i frågan. Det uttalades från svensk sida att förhandlingar rörande de kommersiella villkoren för eventuella naturgasleveranser skulle kunna tas upp sedan vissa undersökningar av överföringskostnaderna m. m. utförts.

Vid samma tid ingicks en preliminär överenskommelse mellan å ena sidan statens vattenfallsverk, å andra sidan vissa kommunala och enskilda företag om undersökningssamarbete rörande naturgas, med inriktning i första hand på en havsledning mellan Finland och Sverige. Fortsatta förhandlingar mellan berörda företag har nu resulterat i ett konsortialavtal om bildande av ett särskilt bolag för ändamålet.

¹ F. d. generaldirektören Erik Grafström, ordförande, direktören Claes Lindgren, departementssekreteraren Jan Thyberg, direktören Sune Wetterlundh.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 mars 1973 har vattenfallsverket hemställt om bl. a. godkännande av nämnda avtal och ett därtill fogat förslag till bolagsordning. Vattenfallsverket erinrar inledningsvis om att verket tidigare berört naturgasfrågan i sin anslagsframställning för budgetåret 1972/73 (jfr prop. 1972: 1 bil. 15 s. 119). Verket framhöll därvid att naturgasen har egenskaper som särskilt från miljösynpunkt gör den attraktiv som bränsle och att den kan komma att bli ett värdefullt komplement till oljan. Vidare anfördes att vattenfallsverket kunde ses som en potentiell avnämare av naturgas. Mot bakgrund bl. a. härav ansåg vattenfallsverket det riktigt att verket gavs tillfälle att engagera sig i frågor om inköp, transport, konsumtion och försäljning av naturgas.

Enligt det konsortialavtal som nu träffats är ändamålet för de undertecknande företagens samverkan att göra tekniska, ekonomiska och andra utredningar samt undersökningar i syfte att klarlägga förutsättningarna för import av sovjetisk naturgas via Finland för avsättning i första hand i östra Mellansverige. Huvudobjekt för verksamheten är förundersökning genom konsultföretag av möjligheterna till havsöverföring i ledning mellan Finland och Sverige. Samverkan skall ske inom ramen för ett aktiebolag, Östgas AB. Aktiekapitalet avses vid bildandet utgöra 25 000 kr. och skall enligt bolagsordningen kunna höjas till 75 000 kr. Av aktiekapitalet avses vattenfallsverket tillskjuta 50 % och tolv enskilda och kommunala företag 50 %. Inom denna grupp är de fem största intressenterna med vardera 8,4 % av aktiekapitalet Gränges AB, A. Johnson & Co HAB, Mellansvenska städers kraft AB, Stora Kopparbergs bergslags AB och AB Svarthålsforsen, som ägs av Stockholms stad. I gruppen ingår vidare AB Sydgas med 2 % samt Boliden AB, Energiverken i Göteborg, KemaNord AB, Krångede AB, AB Skandinaviska elverk och Värmlandskraft AB med vardera 1 % av aktiekapitalet. Likvid för tecknade aktier skall erläggas kontant vid bolagets bildande. Avtalet innehåller särskilda bestämmelser för överlåtelse av aktie.

I bolagets styrelse skall vattenfallsverket utse fyra ordinarie ledamöter, inkl. ordförande, och två suppleanter. Gruppen övriga aktieägare utser likaledes fyra ledamöter, inkl. vice ordförande och två suppleanter.

Kostnaderna för verksamheten, som skall bedrivas med sikte på att i huvudsak vara slutförd före utgången av år 1973, beräknas till högst 2,5 milj. kr. Intressenterna skall enligt konsortialavtalet tillskjuta medel intill detta belopp i proportion till sina andelar av aktiekapitalet. Bolagets utrednings- och undersökningsverksamhet avseende naturgasimport från Sovjetunionen förutsätts i avtalet kunna utvidgas om intressenter representerande minst 75 % av aktiekapitalet medger detta. Intressent har rätt, men inte skyldighet, att delta i sådan utvidgad verksamhet.

I avtalet uttalar intressenterna sin avsikt att verka för bildandet av

ett svenskt samordnande naturgasföretag och för samordning av östgasprojektet med verksamheten inom ett sådant företag.

Konsortialavtalet innehåller vidare vissa bestämmelser om en eventuell senare utvidgning av bolagets verksamhet till att omfatta även kommersiell verksamhet för import och distribution av naturgas. En sådan utvidgning av verksamheten förutsätter ett nytt konsortialavtal, som skall godkännas av intressenter representerande minst 75 % av aktiekapitalet. Varje intressent har rätt att delta i sådant fortsatt samarbete i proportion till sina bidrag till bolagets tidigare undersökningsverksamhet. Om intressent önskar helt eller delvis avstå från denna rätt äger övriga intressenter komma överens om en ny fördelning, varvid skall eftersträvas bibehållen relation mellan vattenfallsverket och gruppen av icke-statliga intressenter. I anslutning härtill anger avtalet vissa riktlinjer för återbetalning av tidigare bidrag från intressent som inte deltar — eller deltar med lägre andel än vartill han är berättigad — i fortsatt samarbete. — Om överenskommelse rörande nytt konsortialavtal för sådant samarbete inte kan träffas före den 1 januari 1978 skall bolaget likvideras och det nu föreliggande avtalet upphöra att gälla.

Konsortialavtalet har för vattenfallsverkets del träffats med förbehåll för Kungl. Maj:ts godkännande. Som förutsättning för avtalets giltighet gäller vidare att Kungl. Maj:t medger att intressentbidrag blir från beskattningssynpunkt avdragsgilla hos resp. intressent.

Bildande av ett bolag för olje- och naturgasprospektering utomlands

Statsmakterna fattade år 1968 beslut om bildandet av ett bolag för olje- och naturgasprospektering (prop. 1968: 51, SU 1968: 86, rskr 1968: 24). Bakgrunden till beslutet var önskemålet om en planmässig utforskning av de svenska områden — främst Skåne och Gotland med kringliggande havsområden — som bedömdes ha vissa förutsättningar för olje- och gasfyndigheter. Överläggningar hade förts med statliga och enskilda företag om en gemensam prospekteringsinsats för dessa områden inom ramen för ett särskilt aktiebolag. Av bolagets aktier förutsattes statens vattenfallsverk och Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) teckna 25 % vardera.

Det förutsattes vidare att det nya bolaget skulle komma att meddelas undersökningskoncessioner för ifrågavarande områden. Koncessionstiden avsågs utgöra åtta år med skyldighet att utföra arbeten för 100 milj. kr. under de första fem åren. Arbetsskyldigheten för nästföljande tre år borde fastställas av Kungl. Maj:t på sådant sätt att verksamheten för de åtta åren motsvarade en kostnad av högst 150 milj. kr. De medel som behövdes för bolagets verksamhet skulle tillskjutas av

delägarna i förhållande till deras aktieinnehav. Delägarna förutsattes få göra avdrag härför vid den årliga inkomstbeskattningen.

På grundval av dessa riktlinjer och av ett konsortialavtal mellan delägarna bildades år 1969 Oljeprospektering AB (OPAB). Delägare i bolaget är f. n. — förutom vattenfallsverket och LKAB med vardera 25 % — tio industri- och kraftföretag. Den största aktieägaren inom gruppen av icke-statliga intressenter är Oljekonsumenternas förbund (OK) med 11,25 %.

OPAB har till utgången av år 1972 genomfört ungefär hälften av de prospekteringsarbeten för 100 milj. kr. som planerades för de första fem åren. Dessa arbeten, som i huvudsak utförts på land i Skåne, på Gotland och på Öland, har innefattat bl. a. ett betydande antal borrhningar. Samtidigt har förberedande magnetiska och seismiska undersökningar utförts till havs. Borrhningar utanför Skåne och i Östersjön beräknas komma igång under år 1973.

Jämsides med verksamheten i Sverige har OPAB i begränsad utsträckning studerat möjligheterna att engagera bolaget i projekt utomlands. Därvid har vid några tillfällen uppkommit fråga om OPAB:s deltagande i prospektering bl. a. i Nordsjön. Det har emellertid visat sig att flera av de enskilda aktieägande företagen inte önskar medverka i utlandsengagemang.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 mars 1973 har statens vattenfallsverk anmält att förhandlingar tagits upp mellan vissa aktieägare i OPAB om bildande av ett nytt aktiebolag för utlandsprospektering. I förhandlingarna har deltagit även Salénkoncernen. Förhandlingarna har lett fram till en preliminär överenskommelse om bolagsbildning mellan vattenfallsverket och LKAB på den statliga sidan och Salénkoncernen, OK, ASEA tillsammans med Skandinaviska elverk, KemaNord och Johnsonkoncernen på den enskilda sidan.

Enligt överenskommelsen skall ändamålet för det planerade bolagets verksamhet vara samverkan för att utanför Sverige eftersöka och utvinna olja och naturgas samt driva därmed förenlig verksamhet. Verksamheten förutsätts i första hand vara inriktad på Nordsjön, vilket emellertid inte hindrar att även andra utländska projekt skall kunna tas upp. Bolaget skall vid bildandet överta Salénkoncernens andel på 20 % i ett konsortium för prospektering i Nordsjön. I detta konsortium, som nu är under uppbyggnad, ingår även norska, finska och tyska företag. De nordiska intressenternas andelar svarar för sammanlagt 60 %.

I bolaget förutsätts ingå vattenfallsverket och LKAB med vardera 25 % och enskilda företag med sammanlagt 50 %. Aktiekapitalet skall vid bolagets bildande utgöra 1 milj. kr. Likvid för tecknade aktier avses bli erlagd kontant. I bolagets styrelse skall den statliga sidan och de övriga intressenterna företrädas av vardera lika antal ordinarie leda-

möter och suppleanter. Styrelsens ordförande skall nomineras bland de statliga ledamöterna och vice ordförande bland de enskilda ledamöterna. Röstningsregler omfattande bl. a. kvalificerad majoritet vid upptagande av nya projekt eller utvidgning av projekt förutsätts bli intagna i konsortialavtalet. Intressenterna har för avsikt att förbinda sig att i proportion till aktieinnehavet bidra till bolagets kostnader för angiven verksamhet intill ett belopp av 100 milj. kr. under en beräknad period av fem år. En förutsättning för samarbetet är att intressenterna medges avdragsrätt vid beskattningen för intressentbidrag till bolaget.

Vattenfallsverket framhåller att slutförandet av förhandlingarna och upprättandet av ett konsortialavtal beräknas komma att ta ytterligare viss tid i anspråk. Verket anser det emellertid önskvärt att bolaget snabbt kan bildas och börja sin verksamhet. Med hänsyn härtill föreslås att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna det slutliga konsortialavtalet när detta undertecknats av berörda parter. Avtalet kommer att för verkets del träffas med förbehåll för Kungl. Maj:ts godkännande.

Departementschefen

Oljan spelar en dominerande roll i Sveriges energiförsörjning. Importen av olja i form av råolja och oljeprodukter uppgår f. n. till drygt 30 milj. ton om året, vilket motsvarar nära tre fjärdedelar av vår totala energikonsumtion. Sveriges förbrukning av olja är i förhållande till antalet invånare högst i världen. Även oljans andel av den totala energikonsumtionen är högre än i något annat jämförbart land.

Den övervägande delen av Sveriges oljeimport härrör från Mellersta Östern och Afrika. De stora reserverna av lättexploaterad råolja finns inom dessa områden, som väntas svara för en ökande del av världens totala oljeförsörjning. Förenta staterna, som tidigare tillgodosett sitt oljebehov främst från egna tillgångar och från det karibiska området, väntas bli alltmer beroende av olja från Mellersta Östern. Detsamma gäller de västeuropeiska länderna och Japan, där konsumtionsökningen väntas bli mycket snabb.

Under de senaste årtiondena har den internationella oljemarknaden präglats av riklig tillgång och fallande priser, räknat i fast penningvärde. Denna för konsumentländerna gynnsamma utveckling har emellertid nu brutits. En rad faktorer pekar på stigande råoljepriser under 1970-talet. Utvecklingen av efterfrågan i Förenta staterna, Västeuropa och Japan innebär ett ökat ianspråktagande av tillgängliga reserver. De stora producentländerna har genom samlat uppträdande gentemot de internationella oljebolagen kunnat genomdriva väsentliga höjningar av skatter och royalties, och de strävar även efter ett allt större inflytande över prospektering och utvinning. Oljebolagen gör stora ansträngningar

att utveckla nya produktionsområden — bl. a. i Alaska och i Nordsjön med angränsande områden av Atlanten — men de fyndigheter som påträffats är tämligen begränsade i förhållande till den väntade utvecklingen av behoven. Utvinningen i dessa områden innebär vidare stora tekniska svårigheter och medför höga kostnader.

Med hänsyn till vårt stora beroende av importerad olja bör den fortsatta utvecklingen på den internationella oljemarknaden bevakas noga från svensk sida. Högre råoljepriser kan komma att innebära en viss belastning för den svenska ekonomin. Därtill kommer risken för störningar i tillförseln genom politiska konflikter eller genom begränsningar av produktionen i vissa länder.

Ett genomgående tema i svensk energipolitik är en strävan att genom olika åtgärder minska olägenheterna av vårt importberoende på bränsleområdet. Som exempel kan nämnas beredskapslagringen av olja m. m., som under åren 1958—1969 till väsentlig del finansierats av staten. Det nu gällande oljelagringsprogrammet för perioden 1970—1976 (prop. 1969: 136, BeU 1969: 66 och 2LU 1969: 86, rskr 1969: 398 och 375) innebär en total investeringskostnad av 760 milj. kr. Beredskapslagringen skapar en värdefull trygghet vid kortsiktiga störningar i tillförseln och ger tid för omställning av förbrukningen till inhemska bränslen och drivmedel. På lång sikt innebär utbyggnaden av kärnkraft att oljans andel av den svenska energiförsörjningen minskar. Kärnkraften — huvudsakligen i form av elkraft — kommer således att från mitten av 1970-talet svara för en allt större del av tillkommande energiförbrukning och efter hand tränga in även på de delar av energimarknaden där oljan nu saknar konkurrens. Trots den starka satsningen på kärnkraft i Sverige väntas emellertid oljeförbrukningen komma att öka i absoluta tal under de närmaste årtiondena.

Mot den bakgrund jag här angett är de senaste årens utveckling på olje- och naturgasområdet i Europa av stort intresse för Sveriges del. Ett antal nya försörjningsmöjligheter har uppstått på relativt nära håll. Prospekteringsverksamheten i Nordsjön, framför allt på brittiskt och norskt område, har redan lett till upptäckten av ett antal stora fyndigheter, av vilka flera står inför exploatering.

På den norska kontinentalsockeln har verksamheten hittills begränsats till området söder om 62 breddgraden. Kostnaderna för prospektering och borrhning inom detta område har uppgått till ca 2 miljarder norska kronor. Denna verksamhet har lett till upptäckten av 250—300 milj. ton olja och 500 miljarder m³ naturgas.

På grundval av de geologiska förutsättningarna bedöms möjligheterna att hitta fler fyndigheter som goda. Reserverna enbart på norskt område söder om 62 breddgraden uppskattas nu till storleksordningen 1 à 1,5 miljarder ton olja och 1 000 à 2 000 miljarder m³ naturgas. De totala reserverna i Nordsjön med angränsande delar av Atlanten är

sannolikt flera gånger större. Även om dessa tillgångar innebär endast ett begränsat tillskott till världens totala reserver och även om de till följd av svåra förhållanden kommer att kunna exploateras endast till en del, skapar de möjligheter för en förbättring av de närmast berörda ländernas försörjningsläge.

Redan om några år, då produktionen vid Ekofisk-fältet i Nordsjön tas upp i full skala, kommer Norge att bli en betydande exportör av olja och naturgas. Något senare väntas Frigg-fältet komma att leverera ytterligare kvantiteter naturgas. Såvitt nu kan bedömas kommer åtminstone produktionen från Ekofisk inte att ilandföras i Norge. Det anses med nuvarande teknik mycket vanskligt att dra rörledningar från Nordsjön över den s. k. norska rännan till Norges västkust. Även starka kommersiella faktorer verkar för att produktionen tillförs de stora västeuropeiska marknaderna. Beträffande eventuella nya fyndigheter — och då särskilt sådana som är belägna längre norrut — kan emellertid förutsättningarna vara annorlunda.

Även i öst har nya försörjningsmöjligheter uppstått. Sovjetunionen har under de senaste åren etablerat sig som exportör av naturgas till Västeuropa. Avtal har träffats om gasleveranser till en rad länder. Avtalen löper på ca 20 år och ingår vanligen som led i större uppgörelser, innefattande även sovjetiska köp av rör och annan utrustning på kredit. Under senare delen av 1970-talet väntas de sovjetiska gasleveranserna till Västeuropa nå en volym av ca 25 miljarder m³ om året. När de stora naturgasfyndigheterna i västra Sibirien — som utgör en betydande del av världens totala naturgastillgångar — öppnats för exploatering, kan ytterligare kvantiteter komma att finnas tillgängliga för export.

Från svensk synpunkt är det av särskilt intresse att Finland träffat avtal om köp av sovjetisk gas. F. n. pågår utbyggnad av en rörledning till sydöstra Finland. Leveranserna avses börja redan år 1974. Efter några år avses leveransvolymen uppgå till 1,4 miljarder m³ om året. I senare etapper kan ledningssystemet komma att byggas ut.

Mot denna bakgrund har frågan om införandet av naturgas på den svenska energimarknaden tagits upp till allvarlig diskussion. Därvid har naturgasen betraktats inte enbart som ett från försörjningssynpunkt värdefullt komplement till oljan. Man har även framhållit naturgasens betydande tekniska och miljömässiga fördelar framför andra bränslen, särskilt dess höga renhet. Vid mitten av 1960-talet inledde Ingenjörsvetenskapsakademien och vissa företag studier av avsättningsmöjligheterna för naturgas i Sverige framför allt inom industrin. 1968 års utredning om rörtransport av olja och gas gjorde vissa översiktliga bedömningar av den svenska marknaden och av förutsättningarna för import och distribution. Utredningen klargjorde att naturgasen i Sverige åtminstone på kortare sikt skulle kunna användas främst för uppvärmning och andra okvalificerade ändamål som ersättning för tjock eld-

ningsolja. Enligt utredningen är det alltså en förutsättning för introduktion av naturgas att gasen kan tillhandahållas storkonsumenter till priser som är jämförbara med priserna på tjockolja. Dessa priser — liksom energipriserna i allmänhet — är i Sverige lägre än i flertalet västeuropeiska länder.

Möjligheterna till import från Sovjetunionen undersöktes mera ingående inom industridepartementet under första halvåret 1972 i samarbete med bl. a. Svenska gasföreningen. Arbetet gav underlaget till en förfrågan till sovjetiska regeringen i oktober 1972 om möjligheterna för Sovjetunionen att leverera vissa kvantiteter naturgas för avsättning i östra Mellansverige med början år 1978. Leveranserna förutsattes ske med rörledning genom Finland och över Ålands hav.

Parallellt med denna förfrågan inleddes överläggningar mellan statens vattenfallsverk och vissa kommunala och enskilda företag om ett utredningssamarbete beträffande import av sovjetisk naturgas. Samarbetet avsågs att gälla framför allt förprojektering av en havsledning från finsk till svensk kust. En sådan ledning innebär betydande problem och förutsätter användning av avancerad rörläggningsteknik.

Överläggningarna har nu lett fram till ett konsortialavtal om samarbete inom ett särskilt bolag, Östgas AB. Enligt avtalet skall aktiekapitalet vid bolagets bildande uppgå till 25 000 kr., varav hälften skall tecknas av statens vattenfallsverk och återstoden av tolv kommunala och enskilda företag. I denna grupp finns de viktigaste potentiella konsumenterna företrädade, dvs. industri, kraftföretag och kommunala energiverk. Verksamheten skall t. v. bedrivas inom en kostnadsram av 2,5 milj. kr. med sikte på att i huvudsak kunna slutföras under år 1973. På vissa villkor kan dock undersökningsverksamheten komma att utvidgas. Bolaget kan även komma att senare ombildas till ett företag för import och distribution av naturgas. Detta förutsätter träffande av ett nytt konsortialavtal.

Enligt min mening är det önskvärt att frågan om import av naturgas från Sovjetunionen klarläggs genom fortsatta undersökningar. Stora tekniska och ekonomiska problem är förenade med en sådan import. Först sedan ytterligare överläggningar med den sovjetiska regeringen ägt rum och undersökningarna av havsöverledningen m. m. slutförts kan ställning tas till frågan om att inleda kommersiella förhandlingar.

Det avtal som nu träffats utgör en lämplig ram för det fortsatta arbetet på svensk sida. Med hänsyn till verksamhetens karaktär och till de insatser som kan bli aktuella i ett senare skede är ett samarbete mellan staten och de potentiella konsumenterna naturligt. Vattenfallsverket utgör som storkonsument en given samarbetspart och framstår som lämpat att företräda statens affärsmässiga intressen i fråga om import och distribution av naturgas.

Verksamheten inom östgasbolaget skall enligt avtalet finansieras ge-

nom intressentbidrag från aktieägarna i förhållande till deras andelar av aktiekapitalet. I avtalet förutsätts avdragsrätt vid beskattningen för sådana bidrag. Genom lagen (1972: 74) om ändring i kommunalskattelagen äger Kungl. Maj:t i syfte att främja samhällsekonomiskt betydelsefulla uppgifter medge avdragsrätt för bidrag från ett företag till ett annat även om inte alla de förutsättningar som annars gäller för avdragsrätt för koncernbidrag föreligger. Frågan om sådant medgivande kommer att anmälas i annat sammanhang av chefen för finansdepartementet.

Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna konsortialavtalet angående utredningssamarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen. Vidare förordar jag att vattenfallsverket får ta i anspråk medel från investeringsanslaget till kraftstationer m. m. för att teckna aktier i det med avtalet avsedda bolaget. Verkets bidrag till bolagets verksamhet avses bli täckt med driftmedel. Fråga om en eventuell ombildning av bolaget till ett företag för import och distribution av naturgas torde få underställas riksdagen senare. I samband därmed bör även frågor om bl. a. försörjningsberedskap och lagringsskyldighet vid en introduktion av naturgas tas upp till prövning.

Verksamheten inom det planerade östgasbolaget är — såväl i utredningsskedet som i ett eventuellt senare kommersiellt skede — begränsad till import av sovjetisk naturgas med sikte på avsättning i östra Mellansverige. Efter hand kan andra importmöjligheter komma att aktualiseras, t. ex. naturgas från fyndigheter på den norska kontinentalsockeln. En sådan import skulle sannolikt i första hand beröra södra och västra Sverige. Det kan visa sig lämpligt att för utredningar och förhandlingar m. m. rörande sådan import bilda regionala företag motsvarande det nu föreslagna östgasbolaget med en ägarstruktur som är anpassad till förhållandena inom resp. region. Ett starkt statligt inflytande i sådana företag bör vara regel.

Distribution av naturgas inom flera regionala företag bör redan från början samordnas med sikte på att möjliggöra sammankoppling till ett enda system omfattande hela det potentiella avsättningsområdet i södra och mellersta Sverige. Ett sådant system, med försörjning från flera håll, torde utgöra en av förutsättningarna för att naturgasen i en framtid skall kunna få en mer betydande roll på den svenska energimarknaden. Behovet av en sådan samordning har också förutsetts i det nu aktuella konsortialavtalet, i vilket intressenterna uttalat sin avsikt att verka för bildandet av ett svenskt samordnande naturgasföretag. Eftersom många frågor rörande en eventuell naturgasintroduktion i Sverige alltför snart är oklara är det enligt intressenternas uppfattning för tidigt att ta ställning till den närmare utformningen av ett sådant företag. Jag delar denna uppfattning. Uppgiften att bevaka olika importalternativ

och att svara för kontakter i första hand med potentiella leverantörer i väst bör t. v. ankomma på en samordnande delegation för naturgasfrågor, som jag enligt ett tidigare denna dag erhållit bemyndigande avser att tillkalla.

Som framgått av vad jag hittills anfört har intresset för en introduktion av naturgas i Sverige delvis varit av försörjningspolitisk natur. Det har framhållits att naturgasen skulle kunna medföra ett minskat behov av olja från Mellersta Östern och Afrika och därmed en viss riskspridning. Vårt stora importberoende på energiområdet skulle emellertid inte i sig påverkas av avtal med utländska naturgasleverantörer. Samma gäller givetvis beträffande leveranser av olja från nya produktionsområden. Jag anser det därför — oavsett möjligheterna att få till stånd ett bredare underlag för vår bränsleimport — vara ett betydande energipolitiskt intresse för Sverige att uppnå visst inflytande över produktion av olja och naturgas.

Bildandet av OPAB år 1969 innebar en gemensam satsning från statens och näringslivets sida på att klarlägga förekomsten av olja och naturgas på svenskt område. Arbetsprogrammet för de första fem åren, som skall motsvara en kostnad av 100 milj. kr., har hittills inte lett till upptäckten av några fyndigheter. OPAB planerar att under år 1973 företa borrhningar på den svenska kontinentalsockeln i Östersjön. Först när resultatet av dessa arbeten föreligger kan en utvärdering av programmet ske. Vid den energipolitiska planeringen måste man emellertid räkna med att prospektering på svenskt område inte kommer att kunna ge några väsentliga bidrag till vår försörjning med olja eller naturgas.

Vissa av intressenterna i OPAB — däribland statens vattenfallsverk och LKAB — har tillsammans med Salénkoncernen fört förhandlingar om gemensamma insatser för prospektering och utvinning av olja och naturgas utanför Sveriges gränser. Förhandlingarna har nu lett fram till en preliminär överenskommelse om samarbete i bolagsform. Parterna avser att sedan förhandlingarna slutförts träffa ett konsortialavtal.

Den preliminära överenskommelsen innebär att samarbetet skall ske inom ramen för ett bolag av ungefär samma konstruktion som OPAB. Aktiekapitalet avses vid bolagets bildande uppgå till 1 milj. kr. Vattenfallsverket och LKAB förutsätts teckna vardera 25 % av aktierna och utse hälften av styrelseledamöterna, inkl. ordförande. Beslut om att ta upp nya projekt kräver kvalificerad majoritet. Intressenterna avses förbinda sig att i proportion till aktieinnehavet bidra till bolagets kostnader för verksamheten intill ett belopp av 100 milj. kr. inkl. aktiekapitalet under ca fem år. Vattenfallsverkets andel härav förutsätts alltså uppgå till 25 milj. kr.

Verksamheten avses bli inriktad på prospektering i första hand i

Nordsjön och Nordatlanten. I syfte att uppnå en fördelning av den ekonomiska risk som är förenad med prospektering avser bolaget att samarbeta med olika utländska grupper med erfarenhet på området.

Mot bakgrund av den aktuella utvecklingen på energiområdet finner jag det önskvärt att det statliga engagemang på prospekteringsområdet, som inleddes genom bildandet av OPAB, nu utvidgas genom deltagande i det planerade bolaget för utlandsprospektering. Resultaten av de senaste årens verksamhet bl. a. på den brittiska och norska kontinentalsockeln har visat att möjligheterna till nya fynd av olja och naturgas är goda. Jag finner det dessutom från industripolitisk synpunkt önskvärt att svenskt näringsliv ges tillfälle att vinna erfarenheter av en verksamhet som pågår nära våra gränser och som av allt att döma kommer att expandera starkt under de närmaste åren.

För statens del utgör strävan att uppnå ett visst svenskt inflytande över tillgångar av olja och naturgas det främsta motivet för ett engagemang i utlandsprospektering. Med hänsyn härtill har det vid överläggningarna om det nya bolaget från statlig sida förutsatts att verksamheten skall ges en försörjningspolitisk inriktning. Beträffande formen för statens engagemang finner jag det ändamålsenligt att vattenfallsverket och LKAB ingår som delägare i bolaget. Båda dessa företag får anses lämpade härför med hänsyn till såväl deras ekonomiska och tekniska resurser som deras nuvarande verksamhet inom resp. energi- och mineralområdena.

En förutsättning för intressenternas medverkan i det planerade bolaget har varit att aktieägarna medges avdragsrätt vid beskattningen för bidrag till bolagets verksamhet. Jag erinrar om att frågan om avdragsrätt för bidrag till verksamheten inom OPAB reglerades år 1969 genom särskild lagstiftning. Som jag nyss anförde med avseende på östgasbolaget äger Kungl. Maj:t numera under vissa förutsättningar medge avdragsrätt för intressentbidrag. Chefen för finansdepartementet avser att i annat sammanhang anmäla frågan om sådant medgivande även för det nya prospekteringsbolaget.

Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna konsortialavtal om bildande av ett aktiebolag för prospektering efter olja och naturgas utomlands enligt de riktlinjer jag angett. Vidare förordar jag att vattenfallsverket får ta medel i anspråk från investeringsanslaget till kraftstationer m. m. för att teckna aktier i det planerade bolaget. Vattenfallsverkets bidrag i övrigt till bolagets verksamhet anses bli finansierad med driftmedel.

Under återropande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att

- a) godkänna avtalet mellan statens vattenfallsverk och vissa

- företag om bildande av ett aktiebolag för utredningssamarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen,
- b) medge vattenfallsverket att träffa överenskommelse om smärre ändringar i avtalet,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan vattenfallsverket och vissa företag om bildande av ett aktiebolag för prospektering efter olja och naturgas utomlands enligt de riktlinjer jag angett,
3. medge att medel får tas i anspråk från investeringsanslaget *Kraftstationer m. m.* för teckning av aktier i de under 1 och 2 avsedda aktiebolagen i enlighet med åtagandena i resp. avtal.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten